

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 12 від «26» грудня 2025 р.)

на засіданні вченої ради Факультету права та міжнародних відносин
(протокол № 11 від «17» грудня 2025 р.)

на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 7 від «16» грудня 2025 р.)

ОБҐРУНТУВАННЯ наукової теми

«Виклики і загрози у міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та її наслідків»

Керівники наукового дослідження (наукової теми):

Цвєтков Олександр Глєбович, професор кафедри міжнародних відносин, д.і.н., старший науковий співробітник, Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу;

Бессонова Марина Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, к.і.н., доцент.

Термін виконання: 01.2026–01.2031 рр.

Державний реєстраційний номер: 0126U000112

Актуальність теми:

Безпрецедентно загрозливий характер російсько-української війни, яка стала найбільшим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, кардинально змінює європейський та глобальний безпековий клімат. Держава-агресор відверто нехтує нормами і принципами міжнародного права, насамперед у сфері територіальної цілісності та державного суверенітету, створюючи нові універсальні загрози для України й системи міжнародної безпеки в цілому.

Реакція світу на російсько-українську війну та на її наслідки призводить до масштабних змін у підтриманні та забезпеченні міжнародного порядку. Формуються нові міжнародні альянси, переглядаються та змінюються стратегії безпеки багатьох держав. Одним із наслідків війни стало подальше розширення НАТО, до якого долучилися нові члени – Фінляндія та Швеція; відбувається оновлення стратегічних підходів (зокрема й щодо співпраці з Україною) та базових документів організації. З іншого боку, найвпливовіший член НАТО – США – переглядає свою роль та місце в Альянсі й ухвалює нову доктрину стратегічного забезпечення національної безпеки. Для розуміння глибини можливих трансформацій важливо збагнути співвідношення внутрішнього суспільного запиту США та їхнього новітнього зовнішньополітичного позиціонування у міжнародних відносинах.

Трансформація світового порядку під впливом новітніх викликів і загроз ставить під сумнів ефективність наявних міжнародних інституцій, потенціал та спроможності регіональних і універсальних механізмів безпеки, достатньо гостро порушує питання щодо актуальності розробки нової системи міжнародних відносин.

Водночас російська агресія та повномасштабні воєнні дії створюють критичні проблеми у сфері міжнародних гуманітарних відносин, призводячи до руйнування усталених комунікаційних зв'язків та цивільної інфраструктури, спричиняючи появу мільйонних хвиль біженців та переміщених осіб, провокуючи продовольчі та енергетичні кризи, які примножують бідність і розруху в низці країн і регіонів світу.

Гібридна складова агресії, спираючись на сучасні можливості соціальних мереж та медіа, посилила використання дезінформації та пропаганди, цілеспрямованих ІІСО проти демократичних держав у їхньому екзистенційному протистоянні з автократіями та тоталітарними режимами світу.

Вивчення трансформативної сутності, класифікація та дослідження впливу регіональних та глобальних викликів і загроз сучасним міжнародним відносинам, які спричинила і продовжує створювати російсько-українська війна, мають стати важливим елементом у пізнанні нових тенденцій та міжнародних процесів модерної доби, їх висвітленні та розробці рецептів ймовірного подолання.

Проблематика викликів і загроз як національній, так і глобальній безпеці, а також системі міжнародних відносин у цілому вже вивчалася науковцями та експертами. Втім, ці дослідження здійснювалися до початку повномасштабного вторгнення 2022 року. Українські науковці та аналітичні центри активно досліджують виклики гібридної агресії, вплив війни на трансформацію міжнародних відносин та наслідки для України. Зокрема, варто згадати аналітичну доповідь колективу авторів Національного інституту стратегічних

досліджень (далі – НІСД) «Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України», 2013 р. (Б. Парахонський, Г. Яворська, О. Резнікова)¹; колективну монографію НІСД «Донбас і Крим: ціна повернення» К.:НІСД, 2015²; колективну монографію НІСД «Світова гібридна війна: український фронт», 2017³; аналітичну доповідь НІСД «Україна та проект «русского мира», 2013 (С. Здіорук, В. Яблонський, В. Токман та інші)⁴, аналітичну доповідь дослідників Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України «Виклики й інтеграційні перспективи України в контексті російської агресії в Криму та Донбасі: аналіз оцінок зарубіжних аналітиків і експертів», 2017 р. (М. Кармазіна, Т. Бевз, Н. Ротар, В. Нападиста)⁵; колективну монографію 2020 р. «Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях» науковців Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України (В. Кулик, М. Рябчук, К. Зарембо, М. Фахурдінова, Н. Коваль, С. Набок)⁶. Аналітичні матеріали та публіцистику пропонують аналітичні центри Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва⁷, експертне дослідження «Зовнішня політика України: стан, тенденції, перспективи», проведене Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова і Громадською Радою при МЗС України за підтримки Фонду Ганса Зайделя восени 2024 р.⁸ Велику кількість аналітичних матеріалів містять і закордонні видання: аналітичні центри, медіа, університети тощо⁹. Усі вони сфокусовані на огляді та первинному аналізі поточних подій і певних проблем, на тлі яких розгортається російсько-українська війна. Тож комплексних наукових розвідок саме через вимір дослідження новітніх викликів і загроз у міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та її різнобічних наслідків наразі ще не здійснено.

¹ Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України / Б.О. Парахонський, Г.М. Яворська, О.О. Резнікова; за ред. К.А. Кононенка. К. : НІСД, 2013. https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2013-10/Kononenko_NB-23e37.pdf

² Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. К.: НІСД, 2015 https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-12/Razom_kRym_donbas-4ab2b.pdf

³ Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків : Фоліо, 2017 <https://niss.gov.ua/publikacii/monografii/svitova-gibridna-viyna-ukrainskiy-front-monografiya>

⁴ Україна та проект «русского мира» : аналіт. доп. / С. І. Здіорук, В. М. Яблонський, В. В. Токман [та ін.]; за ред. В. М. Яблонського та С. І. Здіорука. – К. : НІСД, 2014. – 80 с.

⁵ Виклики й інтеграційні перспективи України в контексті російської агресії в Криму та Донбасі: аналіз оцінок зарубіжних аналітиків і експертів. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017 https://shron1.chtyvo.org.ua/Karmazina_Mariia/Vyklyky_i_intehratsiini_perspektyvy_Ukrainy_v_konteksti_rosiiskoi_ahresii_v_Krymu_ta_Donbasi_analiz.pdf?

⁶ Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях / За ред. В.Кулика. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020 <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Kulyk-et-al-Interpretations-of-Russian-Ukrainian-conflict-in-Western-publications-IPiEND-2020.pdf>

⁷ Публікації. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва <https://dif.org.ua/category/publications>

⁸ Зовнішня політика України: стан, тенденції, перспективи. 2024. <https://razumkov.org.ua/images/2024/10/25/2024-PASHKOV-ZP-6.pdf>

⁹ Наприклад: Coles, Stuart, Rellstab, Lisa (2023) Seven ways Russia's war on Ukraine has changed the world. *Chatham House, The Royal Institute of International Affairs* <https://www.chathamhouse.org/2023/02/seven-ways-russias-war-ukraine-has-changed-world>; Myajaya, Roby Arman. The Impact of The Russia-Ukraine Conflict On International Relations. *Jurnal Hukum dan Sosial Politik. Volume.2, Nomor.4 Tahun 2024.* <https://doi.org/10.59581/jhsp-widyakarya.v2i4.4278>

Інноваційність дослідження полягає в окресленні та аналізі викликів і загроз у сучасних міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та за її наслідками, їх можливій систематизації, класифікації та аналізі відповідної реакції на них «великих», «середніх» та «малих» держав як основних акторів міжнародних відносин.

Саме синергетичний ефект аналітичного інструментарію міжнародних відносин та суспільних комунікацій дозволить за зазначених умов виявити та проаналізувати актуальні виклики і загрози (силове порушення суверенітету держав, появу нових високотехнологічних озброєнь, цифрове насильство тощо), зокрема й гібридного характеру (агресивні дії нижче порогу реагування механізмів колективної оборони, «когнітивну війну», кібершпигунство, дестабілізацію енергетичних, сировинних чи аграрних світових ринків тощо).

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі міжнародних відносин під впливом викликів і загроз, зумовлених або посиленіх російсько-українською війною та її наслідками на глобальному й регіональному рівнях.

Об'єкт дослідження: сучасні міжнародні відносини.

Предмет дослідження: виклики і загрози у міжнародних відносинах в умовах російської збройної агресії проти України та її наслідків у світі.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати теоретико-концептуальні засади дослідження викликів і загроз у міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни, їхні історичні витоки, передумови та наслідки;
- визначити перелік та здійснити класифікацію викликів і загроз, що зумовлюють зміни у сучасних міжнародних відносинах;
- дослідити основні виміри сучасних викликів, що постають перед державами у сфері міжнародних відносин;
- з'ясувати специфіку загроз у царині сучасних міжнародних відносин;
- виявити особливості реакції «великих», «середніх» та «малих» держав на виклики і загрози в умовах російсько-української війни та її міжнародних наслідків;
- надати рекомендації органам центральної та місцевої влади (зокрема РНБО, МЗС України, КМДА тощо) та аналітичним центрам (Національному інституту стратегічних досліджень, Державній установі «Інститут всесвітньої історії НАН України», Українському центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова та іншим) у форматі аналітичних записок задля сприяння розробці рішень, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків російсько-української війни;
- впровадити результати дослідження в освітній процес (до освітніх компонентів освітніх програм зі спеціальності СЗ «Міжнародні відносини»);
- сприяти популяризації результатів наукового дослідження сучасних викликів і загроз у міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та її наслідків на міжнародному й національному рівнях; підвищити рівень

поінформованості наукової та експертної спільноти, а також здобувачів освіти різних рівнів.

Методи дослідження:

– *аналіз, синтез, індукція, дедукція, систематизація* – з метою вивчення теоретичної складової наукової проблеми, з'ясування та уточнення термінологічного апарату досліджуваного явища;

– *конструктивний метод* – для уточнення мети, завдань, методів дослідження;

– *аналіз документів, історико-описовий метод, експертні оцінки, івент-аналіз, моніторинг, контент-аналіз, кейс-стаді (case-study), SWOT-аналіз, класифікація* – для дослідження сутності, основних вимірів, особливостей та для побудови класифікації викликів і загроз у міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та її наслідків, а також для виявлення особливості реакції «великих», «середніх» та «малих» держав на виклики і загрози в умовах російсько-української війни та її наслідків;

– *компаративний аналіз, узагальнення* – для розробки практичних рекомендацій та підготовки продуктів дослідження.

Очікувані теоретична та практична значущість дослідження: Науковими результатами виконання дослідження стануть розроблені й описані

на теоретичному рівні:

– обґрунтування теоретичних засад і категоріального апарату щодо сутності сучасних викликів і загроз у міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та її наслідків;

– визначення та класифікація новітніх викликів і загроз у міжнародних відносинах;

– дослідження впливу викликів і загроз на трансформацію міжнародних відносин;

– аналіз реакції «великих», «середніх» та «малих» держав на виклики і загрози у міжнародних відносинах;

– узагальнення теоретичних напрацювань у вигляді наукових продуктів (наукових, науково-аналітичних статей).

на рівні практичного впровадження:

– імплементація результатів дослідження в практичну площину (аналітичні документи, акти впровадження, довідки);

– оновлення змісту освітніх програм, освітніх компонентів, щорічне оновлення робочих програм навчальних дисциплін, діяльності Центрів компетентності спеціальності СЗ «Міжнародних відносин»;

– підготовка до друку колективної монографії;

– провадження наукових досліджень у виконавчу діяльність органів влади;

– проведення науково-практичних конференцій, круглих столів, вебінарів, гостьових лекцій, майстер-класів.

Результати виконання наукового дослідження будуть відображені у проміжних річних звітах, статтях, у т.ч. у фахових виданнях та журналах, що входять до наукометричних баз даних, матеріалах конференцій тощо.

ПЛАН РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ТЕМИ

№	етап / назва дослідження	очікувані результати		очікувані наукові продукти (статті, монографії тощо)	дата	виконавці
		на теоретичному рівні	на практичному рівні			
1	Теоретико-концептуальний	Обґрунтування теоретичних засад і категоріального апарату сутності викликів і загроз у міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та її наслідків. За результатами аналізу теоретичних праць, що висвітлюють різні аспекти наукової проблеми, уточнення категоріального апарату, теоретико-методологічних засад дослідження.	Оновлення змісту освітніх програм, щорічне оновлення робочих програм навчальних дисциплін спеціальності СЗ «Міжнародні відносини» першого (бак.) та другого (маг.) рівнів з метою підвищення якості освіти	Наукові статті. Матеріали науково-практичних конференцій. Конференція ФПМВ: раз на два роки	2026-2027	<i>Участь у конференціях:</i> всі викладачі кафедри міжнародних відносин факультету права та міжнародних відносин (далі – КМВ ФПМВ). <i>Публікації:</i> всі викладачі КМВ ФПМВ відповідно до індив. графіку
2	Організаційно-дослідницький	Розроблення методик вивчення сутності та класифікації викликів і загроз у сучасних міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та її наслідків	Установлення та розвиток зв'язків з науковими установами, аналітичними центрами, ЗВО України, а також ЗВО, аналітичними центрами, науковими установами інших країн задля спільної розробки наукової теми, вивчення та використання передового наукового досвіду.	Наукові статті. Матеріали науково-практичних конференцій.	2027-2028	<i>Участь у конференціях:</i> всі викладачі КМВ ФПМВ. <i>Публікації:</i> всі викладачі КМВ ФПМВ відповідно до індивідуального графіку
3	Науково-дослідницький	Дослідження сутності та змін у специфіці викликів і загроз у міжнародних відносинах в умовах російсько-української війни та її наслідків; здійснення класифікації сучасних викликів і загроз у міжнародних відносинах; виявлення специфіки реагування на них «великих», «середніх» та «малих» держав світу.	Оновлення змісту освітньо-професійних програм, робочих програм навчальних дисциплін, діяльності Центрів компетентності спеціальності СЗ «Міжнародні відносини»	Наукові статті. Матеріали науково-практичних конференцій. Колективна монографія Конференція ФПМВ: раз на два роки	2028-2029	<i>Участь у конференціях:</i> всі викладачі КМВ ФПМВ. <i>Публікації:</i> всі викладачі КМВ ФПМВ відповідно до індивідуального графіку
4	Узагальнювальний	Систематизація результатів дослідження	Систематизація та імплементація результатів дослідження: надання рекомендацій центральним та місцевим органам влади (аналітичні документи); впровадження результатів до освітніх програм спеціальності СЗ «Міжнародні відносини»	Наукові статті. Матеріали науково-практичних конференцій. Аналітичні документи. Узагальнений науковий звіт.	2029-2030	<i>Участь у конференціях:</i> всі викладачі КМВ ФПМВ. <i>Публікації:</i> всі викладачі КМВ ФПМВ відповідно до індивідуального графіку